

ป่า-เลชุมชน การจัดการตนเองเพื่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร
อย่างยั่งยืน ชุมชนท่าทอง พื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี *
Self - Management for Forest and Sea Communities for
Sustainable Food Security in Tha Thong Community,
Bandon Bay Area, Surat Thani Province

ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ และ นฤมล ดำอ่อน

Chananchida Tipyan and Naruemon Dam-Orn

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: naruemon.dam@sru.ac.th

บทคัดย่อ

วิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพของป่า-เลชุมชน กระบวนการจัดการตนเองในพื้นที่ป่า-เลชุมชน และเสนอแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนสู่ความยั่งยืน ชุมชนท่าทอง พื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิธีวิจัยเป็น ผสมวิธี (Mixed-Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ประชากร คือ ประชาชนชุมชนท่าทอง พื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 5,650 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 361 คน จากการเปิดตารางเลขสุ่มของ Krejcie & Morgan (1970) และ วิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีสุ่มตัวอย่างแบบ แบ่งชั้นภูมิ และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูล กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน และการวิเคราะห์ข้อมูล วิจัยเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย และวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

* ได้รับความเห็นชอบ: 4 กรกฎาคม 2568; แก้ไขบทความ: 3 ตุลาคม 2568; ตีพิมพ์: 6 ตุลาคม 2568



ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบทชุมชนท่าทองในพื้นที่อ่าวบ้านดอนเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ และแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน มีศักยภาพหลายด้าน เช่น ด้านพื้นที่ด้านวัฒนธรรมความเชื่อ ด้านการจัดการความขัดแย้ง ด้านผู้นำ และด้านการสร้างภาคีเครือข่าย 2) กระบวนการจัดการตนเองเพื่อความมั่นคงทางอาหารอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ขั้นตอนที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน คือ ขั้นตอนหนักถึงปัญหาและสำนึกรวมตัว และขั้นสร้างชุมชนเพื่อความยั่งยืน ($\bar{X}=3.79$) รองลงมาคือ ขั้นสร้างพันธมิตรสัญญาร่วมกัน ขั้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=3.76$, $\bar{X}=3.72$) และขั้นการจัดการตนเองของชุมชน ($\bar{X}=3.59$) ตามลำดับ และ 3) แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนสู่ความยั่งยืนประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การผลิตอาหาร 2) ด้านการแปรรูปและถนอมอาหาร 3) ด้านการตลาดและการกระจายอาหาร 4) ด้านข้อมูลและความรู้ 5) ด้านการเงิน และ 6) ด้านการสร้างเครือข่าย

คำสำคัญ: การจัดการตนเองชุมชน; ความมั่นคงอาหาร; ความยั่งยืน

Abstract

This study aimed to examine the community context and the potential of forest and sea community resources, the processes of self-management within these resources, and to propose guidelines for strengthening community food security towards sustainability in Tha Thong Community, Bandon Bay area, Surat Thani Province. A mixed-methods research design was employed, integrating both quantitative and qualitative approaches. The population comprised 5,650 residents of Tha Thong Community, Bandon Bay area, Surat Thani Province. A sample of 361 individuals was determined using the random sampling table of Krejcie & Morgan (1970). The quantitative component employed a questionnaire as the principal research instrument, with stratified random sampling applied for participant selection. For the qualitative component, data were collected through interviews and focus group discussions with 15 key informants. Quantitative data



were analyzed using descriptive statistics, namely percentages and means, while qualitative data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that 1) The context of Tha Thong Community in the Bandon Bay area was characterized as both a natural food source and a vital source of sustenance for the community. It demonstrated potential in several dimensions, including land resources, cultural beliefs, conflict management, leadership, and the establishment of networks and partnerships. 2) The process of self-management for food security was evaluated to be at a high level. By dimension, the stages with the highest mean scores ($\bar{x} = 3.79$) were problem awareness and collective consciousness, and building a sustainable community. These were followed by the stages of establishing shared commitments ($\bar{x} = 3.76$), continuous development ($\bar{x} = 3.72$), and community self-management ($\bar{x} = 3.59$), respectively. 3) Guidelines for strengthening community food security towards sustainability comprised six key areas: 1) food production, 2) food processing and preservation, 3) food marketing and distribution, 4) information and knowledge management, 5) finance, and 6) network building.

Keywords: community self-management; food security; sustainability

1. บทนำ

วิกฤตความมั่นคงทางอาหารโลกทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2023 มีประชากรโลกระหว่าง 713-757 ล้านคน เผชิญกับความหิวโหย และคาดการณ์ว่าในปี 2050 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 9.7 พันล้านคน ซึ่งจำเป็นต้องเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโลกไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 เพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้น (Jin, 2025) ขณะเดียวกันระบบนิเวศป่าชายเลนซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชายฝั่งทั่วโลกกำลังเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว โดยรวมถึงการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เฉลี่ยปีละ 4.7 ล้าน (Food and Agriculture Organization, 2023) ปัญหาการเสื่อมโทรมของป่าชายทะเลและการขาดแคลนอาหารจึงเป็น



ประเด็นที่เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนชายฝั่งที่พึ่งพาทรัพยากรเหล่านี้เป็นแหล่งอาหารและรายได้หลัก

การจัดการป่า-เลชุมชน (Community-Based Mangrove Management) ได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในแก้ไขปัญหาทั้งสองด้านสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหารพร้อมกัน แม้ว่าการวิจัยจากการวิเคราะห์ 643 กรณีศึกษาใน 51 ประเทศส่วนใหญ่จะเน้นป่าไม้โดยรวม แต่ก็พบว่าการจัดการป่าเลโดยชุมชนส่วนใหญ่ก่อให้เกิดผลเชิงบวกทั้งต่อระบบนิเวศและรายได้ของชุมชน (Hajjar et al., 2021) งานวิจัยล่าสุดในประเทศลิเบอเรียยังชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าไม้ช่วยเพิ่มความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนชนบทได้อย่างมีนัยสำคัญ (Amadu, 2024) ขณะที่หลักฐานเชิงประจักษ์ในระดับสากลยืนยันว่า ป่าไม้รวมถึงป่าชายเลนมีบทบาทสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการในประเทศกำลังพัฒนาผ่านหลายเส้นทาง โดยมีถึงร้อยละ 77 ของงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าป่าไม้มีส่วนสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารในเชิงบวก (Olesen, Hall & Rasmussen, 2022)

การจัดการป่า-เลชุมชนเป็นกลไกที่มีศักยภาพสูงในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 2 (การขจัดความหิวโหย) และเป้าหมายที่ 14 (การใช้อย่างยั่งยืนมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน) รวมถึงเป้าหมายที่ 15 (การคงอยู่ของระบบนิเวศบนบก) อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ผลกระทบของการมีส่วนร่วมในภาคป่าชายเลนต่อความมั่นคงทางอาหารในบริบทชุมชนชายฝั่งที่มีทรัพยากรป่าชายทะเลอุดมสมบูรณ์ แต่มีความยากจนทางเศรษฐกิจยังมีข้อจำกัด (Amadu, 2024) ขณะที่ผลลัพธ์เชิงบวกในทุกมิติ (สิ่งแวดล้อม รายได้ และสิทธิในทรัพยากร) ยังคงเป็นเรื่องยาก (Hajjar et al., 2021) ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการป่า-เลโดยชุมชน ได้แก่ สภาพทางชีวกายภาพของชายฝั่ง สิทธิในการครอบครองที่มีอยู่ในท้องถิ่น บริบทระดับชาติ และลักษณะของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทะเล

ความท้าทายสำคัญในปัจจุบัน คือ การขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับกระบวนการจัดการป่า-เลชุมชนที่สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายทะเลได้อย่างแท้จริง งานวิจัยเชิงคุณภาพล่าสุดพบว่าการศึกษเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพลวัตทางสังคมในการสนับสนุนระบบนิเวศท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารยังมีจำกัด (Yusriadi & Cahaya, 2022) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการที่ชุมชนใช้ในการจัดการป่า-เล ชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน



ดังนั้นการวิจัยเชิงลึกของกระบวนการจัดการป่า-เลชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน และการใช้ประโยชน์จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนานโยบายและแนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทยที่มีชายฝั่งทะเลที่ยาวและชุมชนชายฝั่งที่มีภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรป่าชายทะเลมาอย่างยาวนาน

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษากระบวนการจัดการตนเองของป่า – เลชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดการจัดการตนเองในการวิเคราะห์ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนสู่ความยั่งยืนในพื้นที่อ่าวบ้านดอน และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายและระบบสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพของป่า-เล ในพื้นที่ชุมชนตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการจัดการตนเองในพื้นที่ป่า-เลชุมชน ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนสู่ความยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) เป็นการวิจัยที่เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเสริมด้วยงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้

3.1 พื้นที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพื้นที่อ่าวบ้านดอน เนื่องจากชุมชนมีศักยภาพชุมชนด้านการสร้างแหล่งอาหารเพื่อความมั่นคงทางอาหารซึ่งเป็นชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) เป็นชุมชนที่มีพื้นที่ป่าทะเล



ชุมชน มีกิจกรรม และกระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 5 สุราษฎร์ธานี.2560)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 15 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ 2 ราย ผู้นำท้องถิ่น 3 ราย ผู้นำองค์กรชุมชน 5 ราย ปราชญ์ชุมชน 3 ราย และนักวิชาการความมั่นคงทางอาหาร 2 ราย ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่มีหลากหลายเพียงพอต่อการตอบคำถามวิจัย โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกเลือกจากผู้มีส่วนร่วมในการจัดการป่า-เลชุมชนมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และสนทนากลุ่มจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุปและเรียบเรียงนำเสนอในรูปแบบวิธีพรรณนา (Descriptive Method)

3.3 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร คือ ประชาชนตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 5,650 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ 361 ราย จากการเปิดตารางเลขสุ่มของ Krejcie & Morgan (1970) และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการออกแบบสอบถาม และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชน การจัดการชุมชน และความมั่นคงทางอาหาร โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์สำหรับการวิเคราะห์

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือความเที่ยงตรงของเนื้อหา มีค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.0 แสดงว่าข้อความนั้นมีความสามารถนำไปใช้ได้ และนำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพทั้งด้านความถูกต้อง (Validity) และด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) ในการตรวจสอบความเชื่อมั่นของ



ข้อคำถาม พบว่า ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.91 และนำไปใช้ในเก็บข้อมูลต่อไป โดยประเด็นประกอบด้วยกระบวนการจัดการตนเอง และมีมติความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติของชุมชน

3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์ที่สามารถวัดได้ในเชิงตัวเลข ใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 บริบทชุมชนและศักยภาพของป่า-เล ชุมชนท่าทองเป็นพื้นที่แหล่งอาหารธรรมชาติในชุมชนตำบลท่าทอง พบว่า ป่าชายเลนในพื้นที่อ่าวบ้านดอนเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญและหลากหลาย โดยมีสัตว์น้ำที่อาศัยในระบบนิเวศป่าชายเลน เช่น กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย ปูม้า ปูทะเล ปูเปี้ยว ปลากระบอก ปลาดุก ปลาช่อน และหอยชนิดต่างๆ ได้แก่ หอยจ๊อบแฉะ หอยคัน หอยกะพง หอยแครง และหอยตอก นอกจากนี้ยังมีพืชจากป่าชายเลนที่สามารถใช้เป็นอาหารได้ เช่น จาก ลำแพน หน่อเสียน ปอทะเล ชะคราม และปรังทะเล รวมถึงพืชขนาดเล็กอย่างตะไคร่น้ำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญสำหรับชุมชนท้องถิ่น

ชาวบ้านในชุมชนตำบลท่าทองมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งอาหารธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยปรับเวลาการหาอาหารตามธรรมชาติของน้ำขึ้นน้ำลง ในช่วงน้ำขึ้นจะนั่งเรือออกไปหาหอยจ๊อบปูเปี้ยว และปึกแร้วปู ส่วนในช่วงน้ำลดจะทำกิจกรรมหาหอยคัน ถีบกระดานหาหอย และตกเบ็ดหาปู โดยเฉพาะในช่วงคืนข้างแรมที่จะได้สัตว์ขนาดใหญ่และปริมาณมาก ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาแหล่งอาหารธรรมชาติของชุมชน โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ผลิตอาหารเองที่บ้านจากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ร่วมกับการปลูกผักสวนครัวเพื่อลดค่าใช้จ่าย และมีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

4.1.1 ศักยภาพการจัดการตนเองด้านความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลท่าทอง พบว่า ชุมชนมีศักยภาพโดดเด่นในมิติต่างๆ ดังนี้

1) ศักยภาพด้านพื้นที่ ชุมชนตำบลท่าทองมีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบและพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลรูปตัวซี ประมาณ 3,500 ไร่ มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าชายเลน ป่าสาธณะ แม่น้ำ ลำคลอง และความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำและพันธุ์ไม้หายาก ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารสำคัญของชุมชน เสมือน "ตลาดสด" ที่ประชาชนสามารถหาอาหารได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เมื่อประชากรมีจำนวนน้อย อาหารมีเพียงพอต่อการดำรงชีพ การเก็บหาของป่าเป็นไปเพื่อการยังชีพเท่านั้น



ผู้ให้ข้อมูลหลัก A001 กล่าวว่า "...พื้นที่นี้ประมาณ 3 พันกว่าไร่ เพราะเป็นที่ ตั้งแต่แหลมจนออกเลเป็นพื้นที่มาก และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทุกอย่าง เรื่องอาหาร เรื่องป่า เรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยเฉพาะของหมู่บ้านจะมีสินค้า OTOP ทำกะปิ เคย ปลา เค็ม กุ้งแห้ง คือมีครบในพื้นที่..." ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลัก A002 เสริมว่า "...มีกุ้ง หอย ปู ปลาเยอะ มาก ปลาตัวใหญ่ๆ กุ้งหลวง กุ้งแม่น้ำเยอะ เขาหากินตามในพื้นที่...พื้นที่ป่าสาธณะก็สามารถ สร้างแหล่งอาหารในชุมชนด้วย ก็จะมีหน่อไม้ ผัก และช่วงหน้าเห็ดก็จะมีโคน มีเหาะ..." อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันทรัพยากรอาหารลดน้อยลง เนื่องจากป่าถูกทำลายด้วยการทำนา การตัดไม้เผา ถ่าน และการประมงผิดกฎหมาย หากปล่อยให้มีการบุกรุกทำลายต่อไป อนาคตอาจไม่เหลือ ทรัพยากรเหล่านี้

2) ศักยภาพด้านวัฒนธรรมความเชื่อ ในยุคก่อตั้งชุมชนชาวบ้านใช้ความเชื่อ ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ข้อตกลงที่เรียกว่า "มาตรการทางสังคม" ผู้ให้ข้อมูลหลัก A001 อธิบายความเชื่อแบบดั้งเดิมว่า "...ในอดีตเวลาจะเข้าป่า อย่าตะโกนส่งเสียงดังหรือ เรียกชื่อเพื่อนเพราะเสียงตอบกลับมาอาจจะไม่ใช่เพื่อนเรา เวลาออกทะเลห้ามพูดว่าวันนี้จะได้ สัตว์ทะเลมากมายเพราะจะไม่ได้อะไรกลับมาเลย และมีพิธีการไหว้แม่ย่านางเรือและการผูกผ้าสี แก่เรือสะท้อนถึงความเคารพ ศรัทธา ศิริมงคลและให้เกียรติแก่ผู้มีพระคุณซึ่งเป็นเครื่องมือใน การทำมาหากินและสร้างอาชีพให้กับพวกเรา..." ความเชื่อเหล่านี้สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับป่า คนกับทะเล และการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเพียงพอ ไม่ละโมภ แต่ปัจจุบัน ความเชื่อเหล่านี้เริ่มลดน้อยลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3) ศักยภาพการจัดการความขัดแย้ง ชุมชนสามารถจัดการความขัดแย้งเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างลงตัว แม้จะมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนโดยนายทุนและผู้นำ ชุมชนบางส่วน ภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลเข้าสู่เวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาทางออก ร่วมกัน การจัดการความขัดแย้งที่ดีในระดับชุมชนไม่ใช่แค่การใช้กฎหมายบังคับ แต่ต้องใช้ความ เป็นกัลยาณมิตร การเป็นเครือญาติ และการชวนให้เห็นถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

4) ศักยภาพของผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนตำบลท่าทองมีความเข้มแข็งและ ศักยภาพในการสร้างแรงจูงใจ การตัดสินใจ และการวางแผน ในการจัดเวทีเก็บข้อมูลวิจัยทุกครั้ง ผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านให้ความร่วมมือและกระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วม จุดเด่นของผู้นำ ตำบลท่าทองคือการเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีวิสัยทัศน์และความเสียสละเพื่อส่วนรวม



5) ศักยภาพการสร้างภาคีเครือข่าย ชุมชนมีความร่วมมือและจัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ประกอบด้วย องค์กรชุมชน ได้แก่ ชาวบ้าน ตำบลท่าทอง เครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน และกลุ่มป่าชายเลนชุมชน มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติแบบพึ่งตนเอง สร้างความรู้ด้านการอนุรักษ์ สร้างนวัตกรรมทางสังคม เช่น การจัดทำบ้านปลาจากภูมิปัญญาชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าทอง และสำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 5 มีหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาในพื้นที่ หน่วยงานเอกชน ประกอบด้วยศรีสุพรรณฟาร์มและฟาร์มใกล้เคียง ช่วยจัดหางบประมาณก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก และองค์กรพัฒนาเอกชน คือ มูลนิธิป่าทะเลเพื่อชีวิต สนับสนุนข้อมูลความรู้ด้านการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนให้ความสำคัญและเห็นประโยชน์ร่วมกันในการจัดการตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยเน้นความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนเพื่อความยั่งยืนในระดับชุมชน

4.2 กระบวนการจัดการตนเองในพื้นที่ป่า-เลชุมชน

ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับกระบวนการจัดการตนเองของชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตระหนักถึงปัญหาและสำนึกรวมตัว 2) ขั้นสร้างพันธมิตรสัญญาาร่วมกัน 3) ขั้นการจัดการตนเองของชุมชน 4) ขั้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 5) ขั้นการสร้างชุมชนเพื่อความยั่งยืน พบผลการศึกษาที่น่าสนใจดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของกระบวนการจัดการตนเองของชุมชน

กระบวนการจัดการชุมชน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล	ลำดับที่
1. ขั้นตระหนักถึงปัญหาและสำนึกรวมตัว	3.79	0.44	มาก	1
2. ขั้นสร้างพันธมิตรสัญญาาร่วมกัน	3.76	0.46	มาก	2
3. ขั้นการจัดการตนเองของชุมชน	3.59	0.50	มาก	4
4. ขั้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.72	0.44	มาก	3
5. ขั้นการสร้างชุมชนเพื่อความยั่งยืน	3.79	0.44	มาก	1
รวม	3.73	0.41	มาก	



จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ขั้นตอนที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากันคือ ขั้นตอนหนักถึงปัญหาและสำนึกรวมตัว และขั้นสร้างชุมชนเพื่อความยั่งยืน ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.44) รองลงมาคือ ขั้นสร้างพันธมิตรสัญญาร่วมกัน ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = .46) ขั้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = .44) และขั้นการจัดการตนเองของชุมชน ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = .50) ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในการนำกระบวนการจัดการตนเองไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอย่างยั่งยืน

4.3 แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนสู่ความยั่งยืน

การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนในพื้นที่ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ่านการจัดเวทีระดมความคิดเห็นและการสนทนากลุ่ม พบว่า ในกระบวนการจัดการตนเองของชุมชนท่าทองเพื่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากร ทักษะความรู้ของตนเอง เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของตนเองได้ ความมั่นคงทางอาหาร (food security) หมายถึง การที่ทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ มีคุณภาพ และปลอดภัยสำหรับการดำรงชีวิต ดังนั้น การจัดการตนเองที่ดี จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารได้ในหลายมิติ ซึ่งชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการจัดการตนเองเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยชุมชนท่าทองมีแนวทางในการจัดการตนเอง การศึกษาผ่านเวทีระดมความคิดเห็นและสนทนากลุ่มของชุมชนตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ชุมชนมีศักยภาพด้านการจัดการทรัพยากรและการใช้ทักษะความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การที่ทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ มีคุณภาพ ปลอดภัยสำหรับการดำรงชีพ ชุมชนมีแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารได้หลากหลายมิติผ่านการจัดการด้านต่างๆ ดังนี้

4.3.1 การจัดการตนเองด้านการผลิตอาหาร ชุมชนสามารถจัดการพื้นที่เพื่อทำการประมงในพื้นที่ป่าชายเลน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการเพาะปลูกอาหารด้วยตนเองลดการพึ่งพาภายนอก และเพิ่มโอกาสเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพเพียงพอต่อการ



4.3.2 การจัดการตนเองด้านการแปรรูปและถนอมอาหาร ชุมชนใช้ความรู้สมัยใหม่ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูปและถนอมอาหาร ช่วยลดการสูญเสียอาหารยืดอายุการเก็บรักษา และเพิ่มความหลากหลายของอาหารที่บริโภค

4.3.3 การจัดการตนเองด้านการตลาดและการกระจายอาหาร ชุมชนพัฒนาความรู้ด้านการตลาดและช่องทางในการกระจายสินค้า เช่น ตลาดชุมชน หรือจำหน่ายโดยตรงเพื่อสร้างรายได้ และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพ

4.3.4 การจัดการตนเองด้านข้อมูลและความรู้ ชุมชนมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรอาหาร ช่วยให้สมาชิกชุมชนตัดสินใจเลือกบริโภคอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัยได้

4.3.5 การจัดการตนเองด้านการเงิน การสร้างทักษะการวางแผนและบริหารจัดการรายได้-รายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเงินของครัวเรือน

4.3.6 การจัดการตนเองด้านการสร้างเครือข่าย การสร้างความร่วมมือกับชุมชนอื่น หรือองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ เพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทักษะ และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 บริบทชุมชนและศักยภาพของป่า-เล ชุมชนตำบลท่าทองมีทรัพยากรป่าชายเลนประมาณ 3,500 ไร่ ที่อุดมไปด้วยสัตว์น้ำหลากหลายชนิด เช่น กุ้งกุลด้า กุ้งแชบ๊วย ปูม้า ปูทะเล ปูเปี้ยว ปลากระบอก ปลาดุก ปลาชี่เก็ง และหอยชนิดต่างๆ รวมถึงพืชป่าชายเลนที่บริโภคได้ เช่น จาก ลำแพน หน่อเตียน ปอทะเล และปรังทะเล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อิติ พานวัน (2563) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับระบบนิเวศป่าชายเลนและเป็นแหล่งอาหารสำคัญของชุมชน และการศึกษาของ ศุภวิชญ์ จิราพงษ์ และ ธนัสภา โรจนตระกูล (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าป่าไม้เป็นทรัพยากรสำคัญในระบบนิเวศที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่สังคม ชุมชนมีวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมเป็น "มาตรการทางสังคม" ในการอนุรักษ์ทรัพยากร เช่น การไม่ตะโกนในป่า การไม่ทอดผลจับ และพิธีไหว้แม่ย่านางเรือ ซึ่งสะท้อนการใช้ประโยชน์อย่างพอเพียงและสอดคล้องกับการศึกษาของ อติศร ภู่อาระ (2564) ที่พบว่า ชุมชนมีวิถีชีวิตและวิธีการจัดการป่าไม้ตามแนวทางเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน การใช้ความเป็นกัลยาณมิตรและ



เครือญาติ และการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภวิชญ์ จิราพงษ์ และธันสสา โรจนตระกูล (2564) ที่เสนอให้ใช้มาตรการทางสังคมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และอดิสร ภู่อาระ (2564) ที่พบว่า การจัดการป่าชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน แต่ทรัพยากรเหล่านี้กำลังลดน้อยลงจากการทำลายป่า การทำนาถ้าง และการประมงผิดกฎหมาย ตามที่สุภัทรา ลูกรักษ์ และ อัครวัต สิงห์ใจขึ้น (2563) ระบุว่า การตัดไม้ทำลายป่าส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและการขาดแคลนแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า

5.2 กระบวนการจัดการตนเองในพื้นที่ป่า-เล ชุมชน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดการตนเองในระดับสูง โดยขั้นตอนที่มีคะแนนสูงสุดคือ "ขั้นตระหนักถึงปัญหาและสำนึกรวมตัว" และ "ขั้นสร้างชุมชนเพื่อความยั่งยืน" ส่วนขั้นตอนที่มีคะแนนต่ำสุดคือ "ขั้นการจัดการตนเองของชุมชน" การที่ขั้นตระหนักถึงปัญหามีคะแนนสูงสุดสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภัทรา ลูกรักษ์ และ อัครวัต สิงห์ใจขึ้น (2563) การที่ได้สร้างสื่อผสมส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้เรื่องราวของการทำลายป่าและเพิ่มความสนใจในการดูแลป่าไม้ให้มากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การที่ "ขั้นการจัดการตนเองของชุมชน" มีคะแนนต่ำสุด สาเหตุมาจากการจัดการตนเองของชุมชนมีผลกระทบจากโครงสร้างอำนาจในการจัดการแหล่งอาหารของชุมชนยังไม่เป็นเอกภาพ มีความขัดแย้งกับนายทุน จึงทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดการตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ แต่ชุมชนมีกลยุทธ์การสร้างภาคีเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ป่า-เล ชุมชน ซึ่งเป็นเพื่อลดความขัดแย้งอย่างสันติ

5.3 แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนสู่ความยั่งยืน การศึกษาพบแนวทางการจัดการตนเอง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การผลิตอาหาร 2) การแปรรูปและถนอมอาหาร 3) การตลาดและการกระจายอาหาร 4) ข้อมูลและความรู้ 5) การเงิน และ 6) การสร้างเครือข่าย แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับการศึกษาของรัตติกาล เจนจิต (2566) เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารที่ระบุว่าความมั่นคงทางอาหารตาม FAO ต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ 1) การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) 2) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) 3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) และ 4) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) โดยแนวทางด้านการผลิตอาหารสอดคล้องกับเสาหลักด้านความพร้อมของอาหาร แนวทางด้านการตลาดและการเงินสอดคล้องกับเสาหลักด้านการเข้าถึงอาหาร แนวทางด้าน



การแปรรูปและข้อมูลความรู้สอดคล้องกับเสาหลักด้านการใช้ประโยชน์ และแนวทางการสร้างเครือข่ายสอดคล้องกับเสาหลักด้านความเสถียรการศึกษาของจากรุกิตต์ สายสิงห์ และโกวิทย์ แสนพงษ์ (2563) เกี่ยวกับกระเข้าปลูกผักสลัดอัจฉริยะ สนับสนุนแนวทางการจัดการตนเองด้านการผลิตอาหารของการศึกษาครั้งนี้ โดยแสดงให้เห็นถึงการใช้เทคโนโลยีในการปลูกผักแบบไฮโดรโปนิคส์เพื่อให้ได้ผักปลอดสารพิษและปลอดภัยจากแมลง ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน นอกจากนี้ การศึกษาของสุพรรณิ ไชยอำพร และวิไลลักษณ์ รุ่งเมืองทอง (2557) เกี่ยวกับแนวคิดด้วยเรื่องอาหารและความท้าทายต่อนโยบายด้านอาหารมนุษย์ของรัฐ ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมมารับประทานอาหารส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารในสังคมไทย และรัฐบาลจำเป็นต้องเร่งมีนโยบายและมาตรการเพื่อมิให้ประชาชนต้องตกอยู่ในภาวะเข้าไม่ถึงอาหารและเผชิญกับความไม่มั่นคงทางอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการตนเองที่ชุมชนเสนอ ชุมชนตำบลท่าทองมีศักยภาพในการจัดการตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารจากทรัพยากรป่าชายเลนอย่างชัดเจน โดยมีจุดแข็งในด้านความหลากหลายของทรัพยากร วัฒนธรรมและความเชื่อในการอนุรักษ์ การจัดการความขัดแย้ง ผู้นำที่เข้มแข็ง และการสร้างภาคีเครือข่าย อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในด้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การสูญเสียภูมิปัญญาดั้งเดิม และช่องว่างระหว่างการตระหนักรู้กับการปฏิบัติจริงที่เกิดจากโครงสร้างการจัดการพื้นที่อาหารไม่เป็นเอกภาพของชุมชน จึงทำให้ชุมชนต้องปรับตัวในการจัดการพื้นที่อาหารโดยอาศัยผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการร่วมกัน จากการศึกษาดังกล่าวทำให้ได้ข้อค้นพบสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ว่า ความยั่งยืน ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ด้านการกำหนดมาตรการและนโยบาย สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรอาหาร เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพื่อนำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า มุมมองในประเด็นของความมั่นคงทางอาหารจาก 4 มิติจากการศึกษาค้นพบอีก 2 มิติที่สำคัญ คือ มิติผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมิติความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทของพื้นที่ ซึ่งพบว่าแม้ชุมชนจะมีศักยภาพในการจัดการตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ด้วยการสร้างกระบวนการจัดการป่า-เลชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนที่นำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)



โดยอาศัยกลไกการสร้างเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการสร้างความยั่งยืน 3 มิติ ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังภาพ



ภาพที่ 1. “ป่า-เลชุมชน” รูปแบบการจัดการตนเองเพื่อความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน



7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 การพัฒนานโยบายการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนแบบบูรณาการ ภาครัฐควรรับรองกฎหมายป่าชายเลนชุมชน สนับสนุนงบประมาณฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์สัตว์น้ำ จัดตั้งกองทุนปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำระดับชุมชน และบูรณาการความร่วมมือกับภาคีภาคส่วนในการจัดการป่า-เลชุมชน ร่วมกัน โดยชุมชนเป็นเจ้าภาพหลัก

7.1.2 การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารชุมชนตามแนวทาง 6 มิติ ภาครัฐควรพัฒนาโครงการความมั่นคงทางอาหารชุมชนชายฝั่งครบวงจร สนับสนุนกลุ่มผู้ผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ พัฒนาโครงสร้างเชื่อมโยงตลาด จัดโครงการให้ความรู้โภชนาการ และส่งเสริมเกษตรปลอดภัย

7.1.3 การพัฒนากลไกการสนับสนุนภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน ภาครัฐควรสร้างกลไกประสานงานมีประสิทธิภาพ กำหนดบทบาทชัดเจนแต่ละภาคส่วน จัดตั้งศูนย์ประสานงานระดับภูมิภาคแลกเปลี่ยนความรู้ จัดหาแหล่งทุน มีการใช้เทคโนโลยีในการจัดการข้อมูลทรัพยากรชุมชน และสร้างกลไกสื่อสารระหว่างชุมชนบริบทคล้ายคลึงกัน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

7.2.1 จากผลการศึกษาพบว่าการจัดการป่า-เลชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารจำเป็นต้องอาศัยกลไกความร่วมมือที่เข้มแข็ง และต่อเนื่องในรูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็ง

7.2.2 ควรมีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเวทีให้สมาชิกในชุมชน และผู้มีส่วนได้เสีย ได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเทคนิคการจัดการป่า-เล ชุมชน เพื่อเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างนวัตกรรมร่วมกัน

7.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

7.3.1 การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการตนเองของชุมชนชายฝั่งในภูมิภาคต่างๆ ควรเปรียบเทียบกระบวนการจัดการตนเองชุมชนชายฝั่งในอำเภอไทยและทะเลอันดามัน เพื่อค้นหาปัจจัยความสำเร็จพัฒนารูปแบบเหมาะสมแต่ละบริบท โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานและการศึกษาเชิงพื้นที่

7.3.2 การศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนป่าชายเลน ควรศึกษาผลกระทบการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อระบบนิเวศ



ป่าชายเลนและความมั่นคงทางอาหารชุมชน ใช้เทคโนโลยี Remote Sensing และการศึกษา
ระยะยาวสร้างแบบจำลองคาดการณ์พัฒนาแนวทางปรับตัว

7.3.3 การศึกษาผลกระทบความร่วมมือในการจัดการป่า-เลชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดย
เน้นการจัดการร่วมกันของภาคีภาคส่วน

เอกสารอ้างอิง

- จารุกิตติ์ สายสิงห์, และ โกวิท แสนพงษ์. (2563). การพัฒนากระเช้าปลูกผักสลัดอัจฉริยะ.
วารสารวิชาการ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, 6(1), 38–47.
- จิตติ พานวัน. (2563). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอ
กาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(2), 24-35.
- รัตติกาล เจนจัด. (2566). ว่าด้วย "ความมั่นคงทางอาหาร" กับการสื่อสารเรื่องนี้ที่หายไป.
วารสาร Media and Communication Inquiry, 5(2), 1-33.
- ศุภวิชญ์ จิราพงษ์, และ ธนัสภา โจรนตระกูล. (2564). แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากร
ป่าไม้แบบยั่งยืน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(10), 441- 458.
- สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 5 สุราษฎร์ธานี. (2560). *คู่มือ
หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ป่าชายเลนร่วมกันระหว่างชุมชนและ
หน่วยงานราชการ (โครงการป่า-เล ชุมชนฯ) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*. สุราษฎร์ธานี:
สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 5 สุราษฎร์ธานี
- สุพรรณิ ไชยอำพร, และ วิไลลักษณ์ รุ่งเมืองทอง. (2557). แนวคิดว่าด้วยเรื่องอาหาร...ความ
ท้าทายต่อนโยบายด้านอาหารมนุษย์ของรัฐ. *วารสารพัฒนาสังคม*, 16(2), 103-117.
- สุภัทรา ลูกรักษ์ และอัครวัต สิงห์ใจชื่น. (2563). การออกแบบภาพเคลื่อนไหวสื่อผสมส่งเสริม
การอนุรักษ์ป่าไม้ จังหวัดน่าน. *วารสารดิไซน์เอกโค*, 1(1), 36-44.
- อดิสร ภูสาระ. (2564). ป่าชุมชน : การจัดการภาครัฐสู่ประชาชน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์*, 9(1), 1-21.
- Amadu F.O. & Miller, D.C. (2024). Food security effects of forest sector
participation in rural Liberia. *Food Security*, 16, 1099–1124.
<https://doi.org/10.1007/s12571-024-01468-7>



- Food and Agriculture Organization. (2023). Sustainable forest management. Retrieved from <https://www.fao.org/3/cc8055en/online/agrifood-solutions-to-climate-change-2023/sustainable-forest-management.html>
- Hajjar, R., Oldekop, J. A., Cronkleton, P., Newton, P., Russell, A. J. M., & Zhou, W. (2021). A global analysis of the social and environmental outcomes of community forests. *Nature Sustainability*, 4, 216-224. <https://doi.org/10.1038/s41893-020-00633-y>
- Jin, S.L. (2025). Forests and foods: Nourishing people, sustaining the planet. UN Chronicle. United Nations. Retrieved from <https://www.un.org/en/un-chronicle/forests-and-foods-nourishing-people-sustaining-planet>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970) Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Olesen, R.S., Hall, C.M. & Rasmussen, L.V. (2022). Forests support people's food and nutrition security through multiple pathways in low- and middle-income countries. *One Earth*, 5(12), 1342-1353. <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2022.11.005>
- Yusriadi, Y., & Cahaya, A. (2022). Food security systems in rural communities: A qualitative study. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 6, 1-14. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2022.987853>